

Ideologia haur literaturan

(emakumearen irudia gure haur eta gazte literaturan)

Xabier ETXANIZ ERLE

Ideologia literaturan

Gaur egun ia ezinezkoa da testu neutrala idaztea. Erabiltzen dituzun hizkuntzak, hizkerak, estiloak edo lexikoak ideia bat islatzen du, ideologia bat transmititzen du. Formala, lagun artekoa, kultura, hizkuntza batean edo bestean... horrek guztiak markatzen du testua. Orain ere, euskara erabiltzeak badu esanahi berezi bat itsatzia.

Baina, gainera, haurrentzako liburuetan beti egon da helburu morala. Haurra hezitu behar zenez gero, berari zuzendutako testuetan ideiak, irakaspenak, mezuak... sartu izan dira. Eta hori guztia bi modutan egin izan da:

- egilearen ideiak bultzatuz.
- ideologia pasiboaren bidez.

Lehenengo kasuan irakurleak badaki testuan ideia batzuk azaldu nahi dizkiotela, gai baten inguruan egileak ideia batzuk transmititzen dizkigula. Dela ekologiaren alde, dela biolentziaren kontra, askatasunaren alde, edo beste mila kontu. Baina irakurlea -edo irakurketaren bultzatzailea-jakinaren gainean dago.

Bigarren ideologia, pasiboa, berezko egoeren bidez azaltzen dena, askoz isilagoa da eta ustegabeen harrapatzen gaitu, apurka, konturatu gabe. Bigarren atal honetan aurkitzen da normalean emakumeari buruzko ideologia, egoera "naturalen" bidez aurkezten zailgun ideologia. EEBBetan egin izan diren ikerketa batzuetan ikusi denez emakumezkoen erdiak baino gehiagok lan egiten du etxetik

kanpo, baina haur eta gazte literaturako liburuetan hori ez da agertzen. Oraindik ere emakumea etxekoandre soilia da; erabakiak eta boterea aldiz, gizonen eskuetan daude haur liburuetan.

Euskal literaturaren kasuan Xabier Etxaniz eta Maite Mendiburu-ren lan batean (1990) gizon eta emakume idazleen portzentaiak aztertzen dira bai haur eta gazteen bai helduen literaturan, baina hori baino adierazgarriago dena, haur eta gazte literaturako bost liburu berritan sexu tratamendua nola ematen den ikusten da, ondorioak bistakoak dira, "berez"ko egoera horietan emakumea etxeko lanetan aritzen da eta gizona da etxetik kanpo lan egiten duena, pertsonaiak gizonetzkoak dira, rol garrantzitsua gizonetzkoari dagokio, e.a. Baina agian argiagoa da ilustrazioaren papera ideologia mezu transmisioan; aipatu artikuluan horren adibide bat agertzen da. J. Ormazabalék (1986) idatzitako *Maripertxenta* liburuko ilustrazio bat dator, Arrastaluk eginia; bertan etxe bateko sukaldia agertzen da, ama afaria prestatzen, alaba mahaia jartzen eta aita irratia entzuten egunkari bat duelarik eskuan eta lasai-lasai eserita. Ilustrazio horrek ideologia bat transmititzen digu, pasiboki, baina ideologia bat. "Antza denez, etxeko lanak, euskal haur literaturan behintzat, emakumeen kontua dira; badirudi Euskal Herrian oso emakume gutxi lan egiten duela etxetik kanpo; ematen du lan garrantzitsuenak gizonetzkoen eskuetan daudela. Eta liburuak irakurtzean ez gara ohartzen, haurrek ez dute ezer berezirik nabaritzen, gu ez gaitu harritzen... normaltzat hartzen dugulako" (1990: 95).

Ondorio berberera iritsi ziren Etxaniz eta beste batzuk (1997) aldizkari honetan bertan S.M. argitaletxeko "Baporea" bilduman agertzen diren mezuak aztertzerakoan.

Izan dira beste azterketa batzuk haur literatura eta ideologi mezuak ikertuz (Mariasun Landa, F. Orquin, eta abar) eta horietako batean bere kezkek planteatzen ditu Peter Hollindalek (1992) haur liburuak lantzerakoan. Era askotako galderak planteatzen ditu Ikerlariak, liburuetan agertzen diren baloreak, bukaera zoriontsuek duten eragina, liburu klasikoaren balore radikal eta subertsiboak,... edo bukaeran azaltzen duen galdera:

"Nortzuk dira nobela batean 'ez dauden' pertsonak?" (1992: 40), alegia, zergatik dira ikustezin zenbait pertsona, zergatik ager-

tzen dira beti ideologi dominatzaileko partaideak (ekonomi maila, arraza edo sexua kontutan izanik).

Azken finean, Peter Hollindalek proposatzen duena haur eta gazte literatur liburuaren inguruko analisi bat da. Inuzentzia alde batera uztea eta liburu hauetan ezkututzen den ideologia ere aztertu beharra.

Helburu horri heltzen dio oraingo azterketa honek ere: euskarako produkzioan zer nolako ideologia transmititzen den emakumeari buruz alde batetik, eta bestetik azken urteotan gero eta garrantzi eta eragin handiagoa hartzen ari den "errealismo kritikoa" korronteren barnean ea noraino agertzen den islatuta Euskal Herriko gatazka politikoa, gure gizarteak eta biztanleak dituzten arazoak agertzen diren antzera. Horretarako, jakina, irizpide batzuk beharko ditugu emakumearen irudia aztertzerakoan.

Literatura eta sexismoa

Liburuak bi lengoia ditu, hitzen bidezkoa (testua) eta irudiak transmititzen duena (ilustrazioa). Sarritan bi lengoia horiek lan berean joan arren, pertsona batek baino gehiagok eginikoak ditugu edo bi mezu ezberdin dituzte. Alde horretatik interesgarria, eta baita komenigarria zaigu bi irakurketa horiek presente izatea liburuak transmititzen dituen ideiak aztertzerakoan.

Irudi liburuaren inguruan ikerketa ugari egin dira, Adela Turinen lan batzuk edo L'Association Européenne Du Côté des Filles izenekoak 1998an kaleratutakoak adibidez. Eta aurrerago hitz egingo lasalago dugu horiei buruz.

Irakurtzeko liburuetan (irudi liburuaren parean termino hau erabil balitezakegu testuak irudiak baino garrantzi handiagoa duen liburuetan) batez ere testua izango da aztertu beharrekoa, baina hauetan ere ilustrazioak nolabaiteko irudia, mezua, ideologia, transmititzen duela presente izanda.

Izan ere, hainbat eta hainbat elementu izan beharko genituzke kontuan liburuetan gizon eta emakumeen paperak nola islatzen diren aztertzerakoan. Hona hemen, horietako batzuk:

- Pertsonalak.
 - gizonezko eta emakumezkoen kopurua
 - pertsonaia nagusiak eta bigarren mailakoak (gizon-emakumezkoak)
 - pertsonaien deskribaketa.
 - Fisikoa: jantziak, gorputza (edertasuna).
 - Psikologikoa.
 - Izaera: Parte hartzailea, laguntzailea, pasiboa, bizkorra, indartsua, maitakorra, negartia,...
 - Ingurua: familiaren eredia.
- Espazioa.
 - Barnea=pribatua, emakumearena da?
 - Bereizketa markaturik dago?
 - Nola aurkezten da etxea eta pertsonaien betebeharra bertan?
- Gizarte irudia.
 - Lan banaketa.
 - Boterearen sexua.
 - Gizonezko edo emakumezko ezaugarri-betebeharren estereotipoak.
- Narratzailea.
 - Gizonezko edo emakumezkoa. Aldaketak.
 - Ikuspuntua. Historian duen eragina, transmititzen dituen baloreak.
- Irakurle implizitoa.
 - Nori zuzenduta dagoen (hitanoa, testu barruko nahiz kanpoko irakurlea, e.a.)
 - Erreferentzia kulturalak. Pertsonaiak, gertakariak,...
- Hizkuntza.
 - Emakume eta gizonezko lanak? (etxeandrea, alkate jauna,..)
 - Pasibitatea adierazten duten espresioak: "eta joan ziren emazteak eta haurrak hartuta".
 - Joskera eta hiztegiaren erabilera: gizona = pertsona, etab.

Irudi liburuetan gainera, ilustrazioak duen garrantzi handia kontuan izanik, honako beste elementu hauek ere izango ditugu presente (Turin, 1995).

Sinboloa	Emakumea	Gizona
Amantala	Etxekoandrea	-
Kuboa, erratza	Etxekoandrea	-
Betaurrekoak	Pertsona itsusia	Pertsona azkarra
Irakurtzen	Ipuinak (fantasia)	Egunkaria (informatuta)
Kartera	-	Kanpoan lana
Lehioa	Zain dagoela	-
Animalla	Katua (etxekoa)	Zakurra (kanpoko)

Jakina, gure azterketa honetan bada aurrean izan behar dugun beste elementu bat: testu mota. Izan ere, literatur testuak dira aztertzen ari garenak eta gaiak, ikuspuntuak, istorioak,... kontuan izan behar ditugu irakurketa bat edo beste egiterakoan. Hots, istorio sinesgarria bada edo fantastikoa, antzinako ohiturak edo gaur egungo gertakaria, honelako elementuak presente izan behar ditugu literatur testuaren azterketa egiterakoan. Jakin badakigu istorioek ideia bat edo ideologi karga bat transmititzen dutela beti, baina era berean badakigu transmititzen den ideologia horrek pisu handiagoa edo txikiagoa izango duela argumentu sinesgarria den neurrian. Beraz, gerta daiteke, esate baterako, lan banaketa bera era ezberdinetan baloratzea, antzinako edo gaurko gizartean ematen delako, eta alde horretatik onartu behar da koloreen gama guztia dugula aurrean eta ez garela aurkitzen zuri-beltzeko gizarte/corpus/mundu batean.

Aztertutako corpora

Ikerlan honetan 1994an euskaraz sortutako haur eta gazte literaturako produkzioa aztertu dugu. Urte horretan 38 idazlan berri idatzi ziren euskaraz haur eta gazteentzat. Eta lan horien inguruan burutu dugu gure ikerketa.

Liburu kopuruari dagokionez hori da (40 bat inguru) azken urteotan sortzen den produkzio berria euskaraz. Ondorengo datu eta grafiketan argi eta garbi geratzen hori eta baita literatur arlo honek lortu duen oreka:

1994ko Haur eta Gazte literatur produkzioa:

Denetara: 302 liburu

Sorkuntz berria: 38 liburu

Itzulpen berria: 191 liburu

Berrargitalpenak: 73 liburu

1995eko Haur eta Gazte literatur produkzioa:

Denetara: 308 liburu

Sorkuntz berria: 41 liburu

Itzulpen berria: 174 liburu

Berrargitalpenak: 65 liburu

Bestelakoak (koedizioa bizkaieraz, etab.): 28

1996ko Haur eta Gazte literatur produkzioa:

Denetara: 294 liburu

Sorkuntz berria: 40 liburu

Itzulpen berria: 143 liburu

Berrargitalpenak: 77 liburu

Bestelakoak (koedizioa bizkaieraz, etab.): 34

1997ko Haur eta Gazte literatur produkzioa:

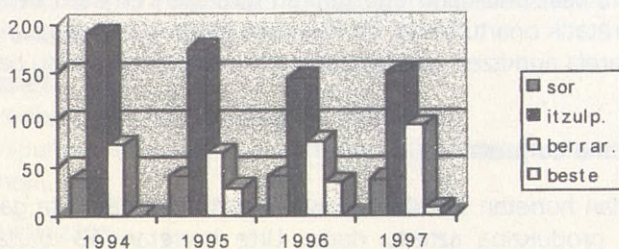
Denetara: 287 liburu

Sorkuntz berria: 37 liburu

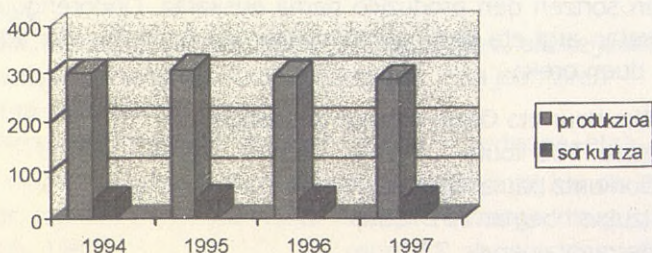
Itzulpen berria: 149 liburu

Berrargitalpenak: 94 liburu

Bestelakoak (koedizioa bizkaieraz, etab.): 7

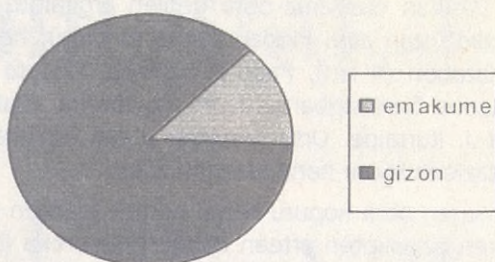
edo bestelako grafikari ikus daitezkeen bezala:

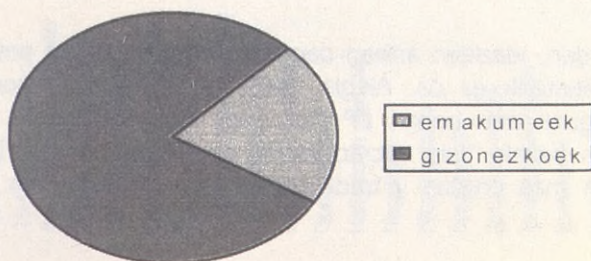
Idazleak

Emakumearen presentzia testuetan aztertuko dugu batik bat, baina interesgarria litzateke kontuan izatea idazleen artean ere emakumezkoek duten presentzia.

Esan bezala, beraz, 38 tituluk osatzen dute 1994an euskaraz sortutako haur eta gazte literatura. Liburu horietatik 8 dira emakumezkoek idatziak eta gainerako 30ak gizonezkoek; hots, argitaratutako guztiaren %21 emakumeek idatzia dugu. Hain zuzen, hiru idazleren artean eginak dira liburu horiek Piedad Ateka (6 ipuin), Mariasun Landa (liburu bat) eta Yolanda Arrieta Malaxetxebarria (liburu bat).

Gizonezkoek 30 obra idatzi dituzte (guztiaren % 79) 20 idazle-

ren artean. Hau guztia, argiago ikus dezakegu ondorengo grafiketan:
Idazleen portzentaia sexuen arabera 1994ko produkzioan:
produkzioaren banaketa egileen sexuen arabera:

Urte honetako produkzioa ikusirik, eta emakumeen presentzia ohikoa baino handiagoa edo txikiagoa izan den ikusteko, 1998ko udazkenean eginiko Euskal Haur eta Gazte Literatura Idazleen katalogoan emakumezkoek duten errepresentatibitatearekin konpora dezakegu. Aipatu katalogoan 22 idazle agertzen dira eta horietako 4 dira emakumezkoak (%18a gutxi gorabehera, baina katalogoan agertzen diren obren portzentaia arabera zenbait puntutan jaitzisko litzateke emakumezkoen errepresentazioa), 1994ko produkzioan emakumezko idazleen portzentaia %13a dugu, hots, normalean baino apur bat txikiagoa, hala ere, ez da ohiko produkzioa baino askoz txikiagoa.

Bestalde, 1994an euskaraz obra gehien argitaratu zituen idazlea emakumezkoa izan zen: Piedad Ateka (6 obra); honen atzetik datoz Antton Kazabon (4 lan), Patxi Zubizarreta (3) eta gero bi lanekin daude Karlos Santisteban, J. M: Etxebarria, Iñaki Zubeldia, Aitor Arana eta J. Iturralde. Urte horretan obrak argitaratu zituzten gainerako 15 idazleek liburu bana kaleratu zuten.

Piedad Atekaren obra kopuru handi horrek azaltzen du idazleen eta produkzioaren azterketen artean dagoen desoreka (bigarrenean emakumezkoen pisua nabarmenagoa delarik). Baina era berean, produkzio orokorrean ikustezinagoa da lan hori aipaturiko 6 liburuskak orri gutxiko ipuin ilustratuak ditugulako, denak bilduma berean eta oso publiko zehatzarentzat eginak (jakina, liburu ilustratua edo erdi ilustratuaren arloan nabarmena da P. Atekaren obraren garrantzia).

Dena den, idazleen artean dagoen emakumezkoen presentzia datu bat besterik ez da. Alegia, testu horiek ez dira horregatik femeninoagoak izan behar, Mª Mercedes Molina Morenok (1997. 870) dioen bezala "Las escritoras de esta colección -El Duende Verde- son más chistas y tradicionales que los hombres." gerta baitaliteke.

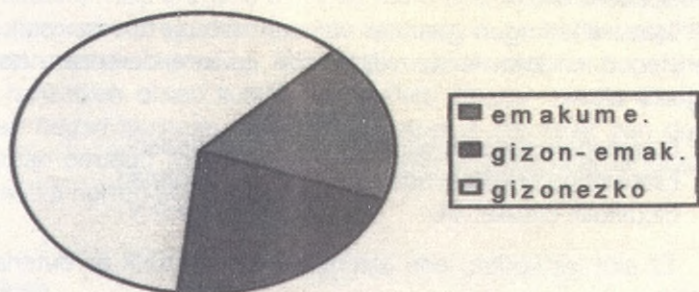
1994ko produkzioaren azterketaren eskema.

IZENBURUA	PROTAGONISTA	ESTEREOTIPOA	ILUSTRAZIOA	E.H.-GATAZKA
1948 uda	mutila	-	bai	
Ana, Kaster eta Benito	neska	bal/ez	gonak	ez
Andoni eta Maddalen	neska-mutilak	bigunduta	-	ez
Dinosaurio berezia	mutila	emak. ez.	-	ez
Eddy Merckwen gurpila	mutila	indartu (60ko hamark.)	-	bai/(inmigrazioa)
Egun bat baserrian	giz/emak/abere	-	-	
Eneko okerraren akerra	mutila/akerra	Ez da emaku m.	-	ez
Gabonetako Ipuinak	gizon	apur bat	-	ez
Gauetz zoo batean	mutila	giz/emak.	indartu?	ez
Gorbelatarrak	gizon.	bai	-	euskara
Haitzuloan galdurik	neska-mutil	ez	egokiak	ez
Hegaldiak	neska	apurtzen	-	ez
Hiltzak jostailu	-	?	-	euskara
Ilargi lapurra	animallak	?	-	ez
Ilargiaren ezula	neska-MUTIL	indartu?	indartu	ez
Ipuin arriskutsuak	mutil	indartu?	indartu?	ez
Ipuin eroa	mutil	indartu	-	arrazismoa
Ipuinkaria	nesk-mutil	biguntzen	-	ez
Itzasoko istorioak	gizon	emak. botere/indartu	-	ez
Jainko biklia	neska 1 /mutliak	indartzen	-	ez

IZENBURUA	PROTAGONISTA	ESTEREOTIPOA	ILUSTRAZIOA	E.H. -GATAZKA
Julieta, Romeo eta saguak	neska	apurtzen	feminis	ez
Lau bizikleta urrutira joateko	mutlajak	Indartu?	-	ez
Lazkao txiki, gizon...	gizon	Indartu	Ez dago emak.	ez
Lur zabaletan	gizon	(IX. mendea)	-	alpu bat
Marigorringoak hegari	neska	-	ondo	apur bat
Metak eta kometak	-	?	-	soldaduska/askatasuna
Ortzadarraren azpitik	mutila (neska oso 2. maila)	Indartu	-	ez
Pelu	mutila	Indartu	-	erdal. kontra
Pike eta Pitito	mutlajak	Indartu	ez dago emak.	BA
Pokina eskimala	neska	Indartu	-	ez
Sel lagun, sel sekretu	neska-mutil	?	-	ez
Sudur puntan mundua	neska	apurtzen	-	ez
Sute handi bat ene bihotzean	mutlajak	Indartu	-	ez
Tobiren arazo larria	animalla	bai?	-	ez
Txerrama errudun	animalla	Indartu	sexista (13. or.)	erdal. kontra
Txirri, mirri... eskolan	gizon	?	?	ez
Txirri, mirri... ligitsero	gizon	Ez dago emak.	-	ez
Urtegi misterioetsua	mutila	?	-	ez

Laburbildurik, esan dezakegu aztertutako 38 liburu horietan **protagonista** nagusien banaketa honela ematen dela: Bi liburutan (*Metak eta Kometak*, eta *Hitzak jostailu*) lanek dituzten ezaugarrien-gatik -testu labur, poemak, hitz jokuak, etab.- ez dago protagonista nagusirik, beste hiru liburutan animaliak dira protagonistak eta gal-nerako guztietan honako banaketa hau ematen da sexuen arabera:

-Emakumezkoa:	6 liburutan (pertsonen %18,18)
-Gizon-Emakumezkoak:	7 liburutan (pertsonen %21,21)
-Gizonezkoak:	20 liburutan (pertsonen %60,61)

1994ko produkzioko protagonista nagusien banaketa sexuaren araber.

Egindako beste azterketa batzuekin konparatuz gero, hona hemen zein den euskarazko protagonisten portzentaia sexuen arabera.

Teresa Colomer-ek eginiko 150 lanen inguruko ikerketaren araberako banaketa:

Protagonista nagusia:	Emakumezkoa: %29,5	gurean %18,18
	Gizon-Emakume: %7,7	gurean %21,21
	Gizonezkoa: % 62,8	gurean %60,61

Association Européenne du côté des filles delakoak (1998a) irudi liburuetako 2.396 protagonisten gainean eginiko azterketaren araberako banaketa:

Protagonista nagusia	Frantzia	España	Gurean
Emakumezkoa:	%39,7 - %40,4	%43 - %45	%18,18
Gizonezkoa:	%60,3 - %59,6	%57 - %55	%60,61

(Frantzia eta Españaiko datuetan lehenengoa haurrei dagokie eta bigarrena helduei; hots, haur eta helduen arteko bereizketa egin da).

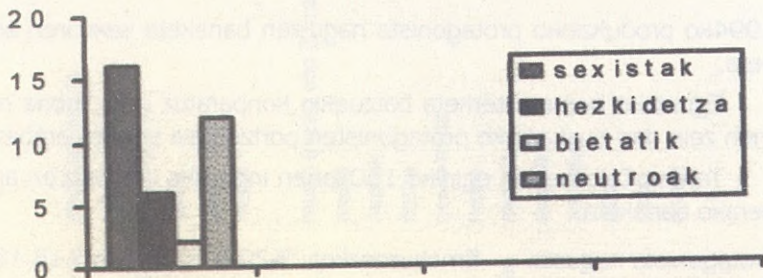
Kasu batean nahiz bestean argi eta garbi geratzen da euskarazko produkzioan txikiagoa dela emakumezko presentzia protagonista nagusien artean. Portzentala nabarmen txikiagoa da irudi liburuekin konparatuz gero eta pittin bat txikiagoa 1970etik aurrera argitaratutako 150 lan onenen aldean (T. Colomer Irakaslearen ikerketa).

Alpagarria da, era berean, hiru liburutan (eta zenbait lpuinetan) ez dela emakumezko agertzen, protagonista guztiak gizonezkoak direla. Hots, munduan sexu bakarra (gizonezkoena) balego bezala, agertzen zaigu.

Idazlanetan egun gizartean dauden **estereotipo** sexistak indartzeko, apurtzeko edo ikusten diren edo ez aztertzerakoan, honakoa dugu emaitza:

Estereotipo sexisten kontra:	6 idazlan
Estereotipo sexistak indartzeko:	16 idazlan
Bietakoak dituztenak:	2 idazlan

Ez alde ez kontra, edo aztertzeko elementurik ez dutenak: 12 idazlan

1994ko produkzioak bultzatzen dituen estereotipoak.

Emakumeen figurarik agertzen ez diren lanak: 3 idazlan.

Bestalde ugari dira emakumea deskribatzerakoan, honen ezaugarriak ematerkoan, fisikoan soilik aritzea. Hots, horixe kontsideratzen da emakume baten ezaugarri nabarmen eta garrantzitsuena.

Ilustrazioari dagokionez, berriz, adierazgarria da egile berberaren bi liburuetan (*Ana, Kaster eta Benito*, eta *Haitzuloan galdurik*, P. Ateka idatzi eta ilustratutako liburuak) kontrako jarrerak aurkezten zaizkigula. Lehenengo lanean neska pasiboa, formala, gonarekin, etab. agertzen zaigu, eta bestean aldiz, ilustrazio oso egokiak, neska eta mutilak elkarren parean eta batak nahiz besteak parte hartzen.

Horretaz gain ez daude, edo ez ditugu aurkitu, balorazio asko egiteko elementurik aurkitu ilustrazioetan (egia da euskaraz sortutako liburuetan oso gutxitan ematen dela irudi liburu eta kasu gehienetan testuaren lagungarri gisa aurkezten dela ilustrazioa, bigarren maila batean). Hala ere, oso bitxia da liburu batzuetako ilustrazioetan emakumezkoak ez agertzea (*Lazkao txiki, gizon...* edo *Pike eta Pitito* liburuetan, esate baterako), horrez gain emakumearen papera eta irudia bultzatzen duten ilustrazioak aurkitu ditugun bezala (*Marigorringoak hegan* ipuinean, adibidez), kontrakoa ere ikusi izan dugu, *Txerraman errudun* liburuan agertzen diren emakume amantaladun ugariak dira horren adibide bat.

Lanbideak

Liburu ezberdinetan ageri diren lanbideen bidez ere ikus daiteke horietan islatzen den ideologia. Gaur egun, gizartean berdintasuna eskatzen eta neurri handi batean betetzen ari den bitartean; gaur egun, langileen artean emakumezkoen kopurua gora egiten ari den bitartean, liburuetan ez da errealitate hori azatzen, eta oso nabarmena da, orokorrean, ageri den lan banaketa.

Goikoa argiago ikusteko lehendabizi liburuaz liburu ikusiko ditugu datuak eta ondoren denak batera.

Liburua	Emakum. lanbideak	Gizonez. lanbideak	Zehaztu gabekoenak
1948ko uda	etxeandrea	liburudendari morroia liburusaltzalea dendaria malsua erreblisorea argazkilaria mikeletea (polizia)	

Andoni eta Maddalenen komeriak

irakaslea	irakaslea	medikua
etxeakoandrea		

Eddy Merckxen gorpila

malstra	administradore	
etxeakoandrea	zuzendariordea	
	harakina	
	langilea	

Egun bat baserrian

baserritarra	baserritarra	
--------------	--------------	--

Gorbeiatarrak

serora	kapitaina	
	taxista	
	baserritarra	

Hegaldiak

dendaria	ejekutiboa	psikologoa
irakaslea	irakaslea	erizaina
ileapaintzailea	monlorea	
	dendaria	
	medikua	
	egunkari saltzailea	

Hitzak jostailu

alkatea
udaltzaina

Ilargiaren eztula

sendagilea
baserritarra

Ipuin arriskutsuak

liburuzaina	sendagilea
parrokoa	
frantziskotarra	
ziklista	
irakaslea	
misiolaria	
epallea	
funtzionarioa	
croupierra	
sikarioa	

Ipuin eroa

alkatea
animali-zaindaria
kamiolaria
zamarra

Ipuinkaria

andereñoa

marinela

albalaria

atezaina

erlojularia

oihantzaina

Itsasoko istorioak

emagaldua

kapitaina

marinela

gobernadorea

merkataria

kontramaisua

*Jainko txikia**

*Ipuin honetan bada fantasia hutsezko pasarte bat, emakumeak bakarrik biziren gizartea, eta ez da kontuan izan azterketa honetan.

baserritarra

ospital-zaindaria

sendagilea

ertzaina

Juliet, Romeo eta saguak

saltzailea

irakaslea

Lau bizikleta urrutira joateko

notarioa

tabernaria

ziklista

nekazaria

sukaldaria

Lazkao txiki gizon txikiaren handitasuna

etxeandrea

morroia

interbentorea

maistra

bilete saltzailea

sendagilea

erizaina

tabernaria

argazkilaria

tabernako andrea

futbolaria

dendaria

neskamea

pentsu saltzailea

maisua

arrantzalea

peola

saltzailea

igeltseroa

soldadua

erloju saltzailea

polizia

apaiza

baserritarra

alkatea

artzaina

ileapaintzailea

*Lur zabaletan***

**liburu honetan joan den mendeko istorioa kontatzen da eta hori kontuan izan behar da lanbideei dagokienez.

esklabu	artzaina
etxeakoandrea	baserritarra
	esklabua
	polizia
	ostalaria
	nagusia
	ehiztaria
	soldadua
	marinela
	lapurra
	mehatzaria
	burniola langilea
	basamutila
	merkataria
	jantoki arduraduna
	okina

Marigorringoak hegan

telebistako aurkezlea artazi-zorroztaillea

Metak eta Kometak

homeopata	medikua
psikiatra	odontologoa
malstra	ofmatologoa
	traumatologoa
	kantaria
	eskultorea
	musikaria
	idazlea
	pintorea
	malsua
	aizkolaria
	soldadua

Ortzadarraren azpitik

Pelu

albaiteroa	musikaria
andereñoa	artzaina

Pike eta Pitito

malstra	baserritar	laborari
etxeakoandrea		polizia

Pokima eskimala

<i>Sei lagun, sei sekretu</i>	etxeakoandrea saltzalea	sendagilea	
<i>Sudur puntan mundua</i>	optikaria	botikaria	okullista irakaslea
<i>Sute handi bat ene bihotzean</i>	neskamea dendaria eritzaintsa	injenieria sendagilea udaletxeko idazkaria alkatea serenoa notarioa alguazila erretorea etxe zaindaria erizaina	suhiltzalea ertzaina abokatua txoferra
<i>Tobiren arazo larria</i>	dendaria	alkatea	
<i>Txerrama errudun</i>	baserritarra etxeakoandrea andereñoa dendaria	baserritarra okina jubilatua alkatea tabernaria saskigilea sorospenekoa kamareroa udaltzaina	txoferra agoazila autobuszalea zerbitzaria taxizalea epailea
<i>Txirri, Mirri eta Txiribiton igeltsero</i>		igeltsero kontratista peoi	
<i>Txirri, Mirri eta Txiribiton eskolan</i>	andereñoa		
<i>Urtegi misteriotsua</i>	etxeakoandreaarkitektoa	eralkitzalea altxor-bilatzailea	egoitza-zuzendaria urpekaria psikiatra

Hona hemen berriz, emakumezkoen lanbide guztiak (parentesi artean daukagu lanbide hori zenbat liburutan agertzen den):

albaiteroa	etxeakoandre(9)	serora
andereñoa (10)	homeopata	tabernako andrea
baserritarra(2)	ileapaintzailea	telebistako aurkezlea
dendaria (4)	neskamea (2)	
emagaldua	optikaria	
erizaina (2)	psikiatra	
esklabu	saltzailea (2)	

Eta hemen gizonezkoen lanbideak (eta zenbat lanetan agertzen diren):

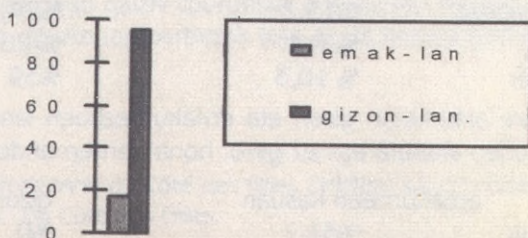
administradorea	burniola langilea	frantziskotarra
aizkolaria	croupierra	funtzionarioa
alguazila	dendaria (2)	futbolaria
alkatea (6)	egunkari saltzailea	gobernadorea
altxor-bilatzailea	ehiztaria	harakina
animall-zaindaria	ejekutiboa	Idazlea
apaiza	epailea	Igeltseroa (2)
argazkilaria	eraikitzailea	ileapaintzailea
arkitektoa	erizaina	Injenieria
arrantzalea	erloju saltzailea	irakaslea (7)
artazi-zorroztalea	erlojularia	jantoki arduraduna
artzaina (3)	errebisorea	jubilatua
atezaina	erretorea	kamareroa
basamutila	ertzaina	kamiolaria
baserritarra (8)	esklabua	kantaria
bilete saltzailea	eskultorea	kapitaina (2)
botikaria	etxe zaindaria	kontramaisua
kontratista	pintorea	
langilea	polizia (3)	
lapurra	saltzailea	
liburudendari morroia	saskigilea	
liburusaltzailea	sendagilea (6)	
liburuzaina	serenoa	
marinela (3)	sikarioa	
mehatzaria	soldadua (3)	
merkataria (2)	sorospenekoa	
misiolari	sukaldaria	
monitorea	tabernaria (2)	

morroia	taxista
musikaria (2)	traumatologoa
agusia	udaletxeko idazkaria
nekazaria	udaltzaina (2)
notarioa (2)	zamaria
odontologoa	ziklista (2)
ofmatologoa	zuzendariordea
oihantzaina	
okina (2)	
ospital-zaindaria	
ostalaria	
parrokoa	
pentsu saltzailea	
peoia (2)	

Zehaztu gabeko lanbideen alpamenei buruz, aldiz, euskaraz okulista bezalako profesionala aipatzean, ez dakigu gizonetzko edo emakumezko bat den eta horixe da hain zuzen hainbat kasutan gertatu zaiguna (zenbaitetan ilustrazioak adierazi digu zein zen pertsona horren sexua). Hala ere, kontestuaren erreferentzia ez dugu erabili lanbide hauek gizon/emakume sailkapen hori egiterakoan, hala egin izan bagenu askoz nabarmenagoa zatekeen oraindik desoreka hori. Izan ere, sarritan "ezohiko" profesio batean ari denean emakumezko bat horixe dela azpimarratzen baita (albaltero emakumea, taberna bateko andrea, eta abar).

Baina datu errealeak aztertuz, desoreka nabarmenak ageri zaizkigu emakumezkoek eta gizonetzkoek dituzten lanbideen artean. Desoreka kantitatean eta lanbide horien kalitate edo kategorian.

17 lanbide daude emakumeen kasuetan eta 95 gizonetzkoenetan. Ondorengo grafikari argi eta garbi ikus daiteke desoreka kuantitatiboa:

Baina arestian alpatu bezala lanbideen artean ere ezberdintasun nabarmenak daude. Esate baterako, boterea gizonen eskuetan dago. Alkate guztiak (6) gizonezkoak dira, horrez gain kapitainak (2), gobernadorea (1), zuzendariordea (1) edo erretorea (1) gizonezkoak dira. Alegia, aztertutako corpusean ageri ziren boteredun kargu guztiak.

Bestalde, goi mailako ikasketak dituzten lanbideak aztertuz gero, honako emaitza hau dugu. Emakumeen lanbideen artean albaitea, andereñoa, erizaina, homeopata, optikaria eta psikiatra ditugu (telebistako aurkezlea zalantzan jarriko genuke, ez baita karretraduna izan behar). Denetara 6 edo 7 lanbide.

Gizonezkoen lanbideen artean, aldiz, honako hauek ditugu: administradorea, apaiza, arkitektoa, botikaria, epailea, eralkitzaila, erizaina, injenieria, irakaslea, kontramaisua, liburuzaina, notarioa, odontologoa, ofmatologoa, sendagilea, traumatologoa eta udaletxeko idazkaria. 17 denetara.

Baina aurreko bereizketa horretatik kanpo geratu diren lanbideen artean dugu desorekarik nabarmenena, emakumezkoen gainerako lanbideak (baserritarra, dendaria, emagaldua, esklabu, etxeoandrea, eta abar) oro har lanbide ezkualifikatuztat hartu izan direnak (kasuren bat edo beste izan ezik); gizonezko lanbideetan alguazila, zaindaria, argazkilaria, langilea, eskultorea, erlojularia, liburusaltzaila, eta abar ditugu. Hots, lanbide arruntak (oso gol mailakoak izan gabe kualifikatuak direnak).

T. Colomerek lehenago aipaturiko ikerketan erdietsitako datuak gurearekin konparatuz gero, honako emaitzak dauzkagu:

Emakumezkoen lanbideak:

T. Colomerren emaitzak		gureak
Etxeko lanak	%69,2	%31,7
Kualifikatugabeak	%13,2	%24,5
Artistikoak	% 7,4	%4,8
Kualifikatuak	% 10,3	%39

Eta gure azterketan gizon eta emakumezkoen lanen baneketa lau maila horien arabera eginez gero, hona hemen ondorioa:

	emakumeen kasuan	gizonezkoenean
Etxeko lanak	%31,7	%0

Kualifikatugabeak	%24,5	%60,3
Artistikoak	% 4,8	%8,8
Kualifikatuak	% 39	%30,1

jakina, 16 emakume kualifikatueta kenduko bagenitu 10 irakasleak atal horretako portzeintala 14,6ra jaitsiko litzateke. Horrengatik ematen da T. Colomerren eta gure azterketaren arteko desoreka hain nabarmen hori atal horretan eta emakumezko kualifikatu gehiago egotea proporzionalki gizonezkoekiko konparazioan. Bestalde, euskarazko produkzioan ez baldin baten alpatzen esplizitoki etxeoandrea zela ez dugu horrelakotzat hartu.

Beraz, eta 1994ko euskarazko produkzio osoa hartuta, oso irudi markatua ematen da lan banaketari buruz. Gizonezkoek egiten dute lan ordaindua kasu gehienetan eta gainera gizonezkoena da boterea. Emakumeek lan egin dezakete, baina normalean etxean geratzen dira etxeko lanak egiten. Oso kasu bakanetan ageri zaizkigu lan egiten duten emakumeak eta hauek normalean irakasleak (andereñoak) edo dendariak izaten dira. Adela Turinek dioen bezala (1995:94) "en los libros actuales la exclusión de las mujeres de la vida profesional es más sutil: es a través de la ausencia de imágenes que muestren *sin ironía* Ingenieras, médicas o astronautas y a través de la presencia de imágenes de ayudantes de laboratorio, enfermeras, cuidadoras de escuelas infantiles y técnicas subordinadas, que se sigue dando a las niñas el mensaje de la segregación profesional:". Euskararen kasuan, zoritxarrez, guztiz balioarriak dira Adela Turinen hitzak. Izan ere, ez dakigu Euskal Herrian zenbatekoa den etxetik kanpo lan egiten duen emakumezkoen kopurua (Frantziako langileen %44a emakumezkoak dira eta Espainian %35,8a), ez dut uste Frantzia eta Espainiakoa baino askoz gutxiagoa izango denik hemen presentzia hori. Liburuetan, hala ere, %15,2ra jaisten da emakumezkoek egiten dituzten lanbideen proportzioa eta hori etxeoandrea izatea lanbidetzat hartu izan dugula gure azterketan. Edo zerbait dago gaizki liburuetan edo Euskal Herrian emakume guztiek egiten dituzte lan berberak (eta ez da honela gertatzen).

Bibliografia

- Asocciation Européenne du Côté des Filles (1998a) *¿Qué modelos para las niñas?*. Paris : Du Côté des Filles.

- Asociation Européenne du Côté des Filles (1998b) *¿Qué ven los niños en los libros de imágenes?*. Paris: Du Côté des Filles.
- Colomer, T. (1994) "A favor de las niñas", *CLIJ* 57, 7-24.
- : (1995) "Sobre la representación del mal (y del poder). 24º Congreso Internacional del IBBY, 98-102.
- Etxaniz, X. (1997) *Haur eta gazte literatura*. Iruñea: Pamiela.
- Hunt, P. (1990) *Children's Literature*. London: Routledge.
- : (1996) *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*. London: Routledge
- Molina Moreno, M^a. M. (1997) "El personaje femenino en la literatura infantil y juvenil española contemporánea", Cantero, F. J.; Mendoza, A. eta Romea, C. (de.) *Didáctica de la lengua y la literatura para una sociedad plurilingüe del siglo XXI*. Barcelona: Universidad de Barcelona.
- Orquin, F. (1989) "La nueva imagen de la mujer" *CLIJ* 11, 14-19.
- : (1995) "Estereotipos en los libros no sexistas". 24º Congreso Internacional del IBBY, 106-108.
- Stephens, J. (1992) *Language and ideology in Children's fiction*. London and New York: Longman.
- Turin, A. (1995) *Los cuentos siguen contando*. Madrid: horas y HORAS.